

В.Є. Ткач¹, О.Д. Александрук¹, І.В. Козлик², В.Б. Бахталовський³

¹Івано-Франківський національний медичний університет

²Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ

³ТЗОВ «Асклепій», Івано-Франківськ

До 100-річчя від дня народження доктора медичних наук, професора Л.М. Гольдштейна (1919—2005)

Є постаті, пам'ять про яких не підвладна часо-ві. Це стосується і знаного українського дерматолога, доктора медичних наук, професора Леоніда Михайловича Гольдштейна (рис. 1), який зробив вагомий внесок у розвиток дерматологічної науки, організацію лікувальної та профілактичної роботи у дерматовенерологічній сфері в Україні. Його життєвий шлях і професійний спадок є прикладом ставлення до повсякденної практичної роботи лікаря й науковця як покликання та життєвої позиції.

Життя і діяльність Леоніда Михайловича пов'язані із широким простором колишнього СРСР. Цей шлях почався у Східній Україні, проходив у Південно-Східній Росії та стежками Другої світової війни і завершився в Західній Україні.

Народився Л.М. Гольдштейн у Харкові 7 серпня 1919 р. в сім'ї професійного музиканта (кларнетиста) Михайла Абрамовича Гольдштейна (1895—1965) (рис. 2). До війни 1941—1945 рр. батько працював артистом Симфонічного оркестру Харківської філармонії, під час війни грав у оркестрі Омського театру музичної комедії, а пізніше став першим директором відкритої 1949 р. дитячої музичної школи № 2 Тракторозаводського р-ну м. Сталінграда (тепер Волгоград, Росія).

Леонід з ранніх років формувався у творчій атмосфері, мав можливість безпосередньо спілкуватися з багатьма видатними музикантами великої союзної країни. Вже тоді давала про себе знати різносторонність особистості Леоніда Гольдштейна, який читав «заборонені» книги, розводив риб і білих мишей, колекціонував марки, а після придбання 1935 р. фотоапарата захоплювався фотографією, фіксуючи усе — від чис-

Рис. 1. Леонід Михайлович Гольдштейн

ленних друзів, пам'ять про яких зберіг на все життя, до побутових предметів.

Ця різнобічність стала визначальною рисою людської і професійної особистості Л.М. Гольдштейна. Будучи насамперед практикуючим лікарем, вченим-медиком і викладачем медичного вишу, він писав ліричні вірші та оповідання у прозі, які ще з 1949 р. друкувалися у періодичній пресі та окремих збірниках (скажімо, у сталінградській газеті «Трактор», донецькій «Комсомолец Донбасса», івано-франківських «Медик

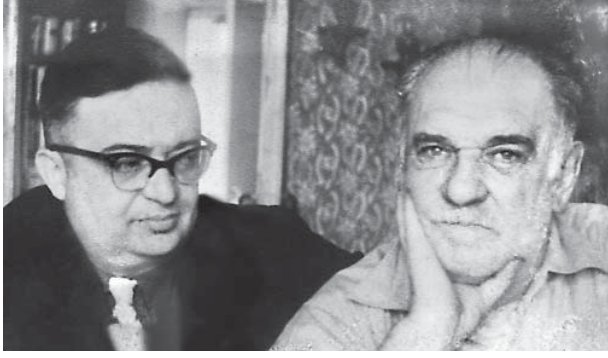

Рис. 2. Л.М. Гольдштейн з батьком

Рис. 3. Л.М. Гольдштейн (ліворуч) та начальник евакошпиталю № 2704, майор медичної служби Гершевич під час операції (1943 р.)

Прикарпаття» та «Прикарпатська правда», у виданій 2003 р. в Івано-Франківську антології російськомовної літератури Прикарпаття «Ткань и ландшафт»). У 60-ті роки минулого століття Л.М. Гольдштейн був автором програми «Студенческие страдания» для студентського театру естрадних мініатюр (СТЕМ) Донецького державного медичного інституту ім. А.М. Горького. Подивившись одну з таких вистав, яка була показана в Москві, народний артист СРСР Аркадій Райкін (1911–1987) на звороті подарованої Л.М. Гольдштейну світлини написав: «Дивлюся Вашу, Леоніде Михайловичу, програму. Молодець! Хотів би одержати щось для себе. Ваш А. Райкін. Москва. 1967 р.». Упродовж свого життя у коло спілкування Л.М. Гольдштейна, крім колег по професії, входили пов'язані з Харковом відомий російський радянський художник-карикатурист, графік, член Співки художників СРСР Лев Бабін-Самойлов (1912–1988), народний артист СРСР, актор Академічного Малого театру СРСР Віктор Хохряков (1913–1986), а також народний артист РРФСР

Сергій Філіпов (1912–1990), цирковий артист, відомий куплетист Микола Скалов (1909–1994) та видатний американський піаніст Ван Кляйберн (1934–2013) [3].

Хоча в першому із п'яти своїх рукописних альбомів «У об'єктиві пихатості» (рос. «В объективе тщеславия») сам Леонід Михайлович зазначав, що в дитинстві ріс майже нормально, не думаючи про професію лікаря [3, 86], доля вирішила інакше. 1941 р. він закінчив 1-й Харківський медичний інститут за спеціальністю «лікувальна справа». Після вторгнення гітлерівської армії, попрацювавши з листопада 1941 р. до березня 1942 р. лікарем-хірургом у поліклініці міського відділу охорони здоров'я м. Ленінськ-Кузнецька Новосибірської обл. Російської Федерації, молодий лікар-хірург добровольцем пішов на фронт до лав Радянської армії, де перебував до листопада 1945 р. Воював Л.М. Гольдштейн на Волховському фронті, де був молодшим лікарем піхотного полку, ординатором операційно-перев'язувального взводу, піднявшись з часом до посади начальника хірургічного відділення евакогоспіталю № 2704 (рис. 3).

Світоглядну і морально-психологічну атмосферу воєнних років добре передає один із листів до Л.М. Гольдштейна, в якому читаємо:

«Добрідень, Леоніде!

«...» Дуже радію, що живий, здоровий і працюєш на користь Батьківщини. «...» Тепер скажу лише, що жива і здорова, працюю в одному з евакогоспіталів у м. Фрунзе. Працюю мед. сестрою. Тебе, імовірно, здивує моя нова спеціальність. Тобі, напевне, рідні писали, що я займаюся в мед. інституті м. Астрахані. Та після приїзду у м. Фрунзе займатися не змогла. Закінчила курси мед. сестер і була направлена у шпиталь. Працюю. Головне, Леоніде, що, працюючи із захопленням, люблю свою роботу, адже її не можна не любити. Чому — тобі не доводиться говорити. Ти лікар і знаєш, як приємно бачити перед собою здорового чи такого, що вже видужав, бійця, людину, яка вже повертається у <військову> частину, яка була буквально на краю загибелі. Розумієш, що в цьому є частка твоєї праці. А це — дуже приємно, усвідомлювати, що твоя праця не пропала дарма. Медицина дуже захоплива наука, і чим більше з нею стикаєшся, тим образливіше стає, що так мало знаєш. «...» Міцно тисну руку. Ліля. Фрунзе 9/VI-43 р.» [3; тут і далі у цитатах збережено авторський правопис; переклад українською наш. — Авт.]

А професійну діяльність лікаря Л.М. Гольдштейна під час війни якнайкраще характеризують численні листи від бійців. Ось деякі з них [цит. за: 3, 30; переклад українською наш. — Авт.]:

Рис. 4. Марк Тимофійович Бриль
(1889—1967)

Рис. 5. Іван Іванович Потоцький
(1898—1978)

Рис. 6. Олена Михайлівна
Деларю (1891—1978)

«Доброго дня!

Здрастуйте, Леоніде Михайловичу!

Повідомляю, що після Вас я вже в третьому шпиталі <...>, але немає того, що було у Вашому шпиталі. Тут я вже дві доби і жоден лікар не оглянув і не слухав і так живемо, а не лікуємося. <...> Я дуже себе сварю, що від Вас поїхав, а треба було долікуватися у Вас, а тут цього не буде. Я Вас декілька раз згадаю і сердечно подякую за Ваше піклування і лікування, краще від якого я не знайшов ні в одному шпиталі. <...>» (Лист Н. Федотова з Рибінська Ярославської обл. Росії від 25 грудня 1942 р.)

«Здрастуйте, вельмишановний Леоніде Михайловичу,

<...> я не задоволений шпиталем, та дуже і дуже задоволений Вами і вдячний Вам від усього серця. Ви ставитеся до командирів не тільки як лікар, але і як добрий товариш. Слова тут висловлені підтримають багато колишніх співмешканців по палаті. <...>» (Лист від невідомого адресанта від 18 жовтня 1942 р.)

«Здрастуйте, Леоніде Михайловичу!

<...> я вирішив написати вам листа і передати вам велику вдячність за вашу батьківську турботу про наших поранених товаришів, а також про мене. Я пригадую, коли я прийшов до вас у шпиталь і зовсім почував себе погано, але завдяки вашій уважності і вашій батьківській турботі я змігвилікуватися і назад повернутися у свою частину <...>» (Лист І.К. Ермоленка від 7 липня 1944 р.)

Аналогічні послання військовий лікар Л.М. Гольдштейн одержав від червоноармієць Х. Хабібова (23 жовтня 1942 р.), А. Єсельбаєва (25 грудня 1942 р.), І. Шаповала (17 лютого 1943 р.), ст. лейтенанта Молоткова (25 квітня 1943 р.), Є. Боброва (25 травня 1943 р.),

Т. Моліна (22 червня 1944 р.), В.Г. Древіцького (без дати), Моряка Сашки (без дати) і багатьох-багатьох інших солдат і офіцерів, частина з яких продовжувала писати своєму рятівнику і в післявоєнні роки.

Життя і діяльність Л.М. Гольдштейна після демобілізації з діючої армії чітко поділяється на три періоди, які пов'язані з його місцем проживання і роботи: сталінградський, донецький та івано-франківський.

Незважаючи на багату хірургічну практику під час війни, Леонід Михайлович у повоєнні роки змінив спеціалізацію своєї професійної діяльності та почав працювати у сфері, яка завжди викликала у нього глибокий інтерес. З березня 1946 до серпня 1959 р. він завідував дерматологічним кабінетом медико-санітарної частини Сталінградського тракторного заводу. У цей же час він починає займатися науково-дослідною роботою.

Звернення практичного лікаря до наукової діяльності, судячи з усього, теж не було випадковим. Досить сказати, що Л.М. Гольдштейн мав змогу тісно спілкуватися з чоловіком його рідної тітки по материнській лінії Раїси Абрамівни, знаним радянським отоларингологом, доктором медичних наук, професором Пилипом (рос. Филиппом) Ісаковичем Добромільським (1893—1967).

Під керівництвом доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри шкірних і венеричних хвороб Сталінградського медичного інституту, автора виданої 1961 р. у Москві монографії «Детская экзема» Марка Тимофійовича Бриля (1889—1967) (рис. 4) він написав і 9 грудня 1958 р. у Раді Сталінградського державного медичного інституту успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Профілактика і лікування піодермітів і масляних фолікулітів на

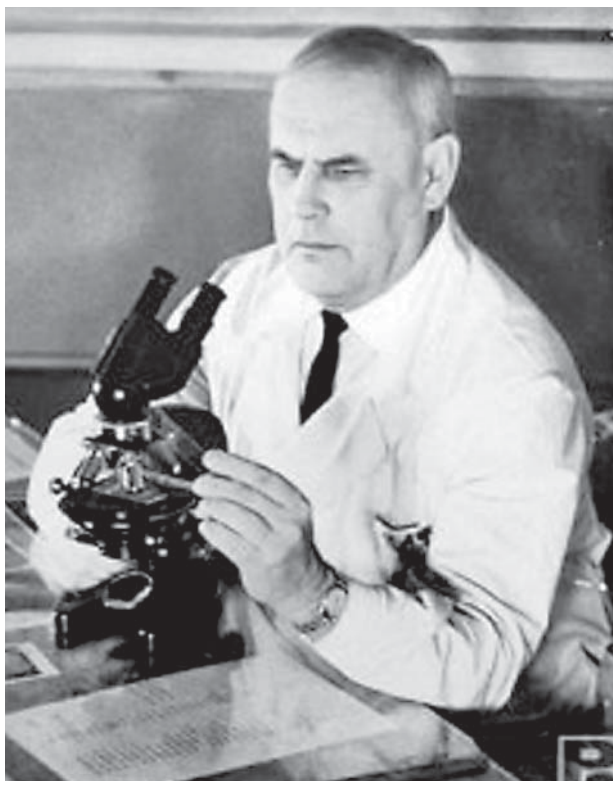

Рис. 7. Микола Олександрович Торсуєв
(1902—1978)

Сталінградському тракторному заводу» [2]. Офіційними опонентами виступили два доктори медичних наук, професори Іван Іванович Потоцький (1898—1978; у 1958 р. завідувач кафедри дерматовенерології Київського інституту удосконалення лікарів) (рис. 5) та Олена (рос. Елена) Михайлівна Деларю (1891—1978; у 1958 р. завідувач кафедри гігієни Сталінградського медичного інституту) (рис. 6).

З 1959 до 1971 р. Л.М. Гольдштейн працював на кафедрі шкірних і венеричних хвороб Донецького медичного інституту на посадах асистента (з серпня 1959 р. до грудня 1966 р.) і доцента (з грудня 1966 р. до серпня 1971 р.; у вченому званні доцента затверджений ВАК при Міністерстві вищої і спеціальної освіти СРСР 24 грудня 1966 р.). Був також вченим секретарем Донецького обласного товариства дерматовенерологів, членом товариства «Знання».

У цей час професійна особистість Л.М. Гольдштейна формувалася в атмосфері донецької дерматологічної школи визнаного в Україні та світі дерматовенеролога і лепролога, доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки УРСР Миколи Олександровича Торсуєва (1902—1978) (рис. 7).

Наведемо невеликий фрагмент з листа М.Т. Бриля приблизно другої половини 60-х

років, який дає змогу відчутти тогочасну атмосферу наукового спілкування між цими непересічними людьми:

«Дорогий Леоніде Михайловичу!

Дякую Вам за надіслані тези та підсумкову наукову конференцію.

Треба сказати, що я просто вражений Вашими успіхами та зростанням. Це без жодного натяку на комплімент. Мені дуже подобається Ваш глибокий підхід до питання про атопічну екзему. У такому розумінні атопії я починаю вітати впровадження у нашу радянську дерматологію цього терміну-чужинця. У такому тлумаченні атопічна екзема є безперечно прогресом і являє собою розгорнутий і поглиблений розвиток учення про ексудативний діатез.

Бажаю Вам успіху у завершенні докторської дисертації на цю тему.

Мені також приємно, що в надісланих Вами книгах є багато Ваших праць з різних питань і опис деяких казуїстичних шкірних хвороб.

Ви, попри свої особисті якості, таким злетом в дерматології зобов'язані своєму талановитому вчителеві М.О. Торсуєву, якому прошу передати свої вітання. <...>» [3, 27].

Працюючи у Донецьку на кафедрі шкірних і венеричних хвороб місцевого вищого медичного закладу, Л.М. Гольдштейн написав і успішно захистив у Вченій раді з терапевтичних спеціальностей Донецького державного медичного інституту імені О.М. Горького тритомну докторську дисертацію «Матеріали до вчення про алергічні і сверблячі дерматози» [1]. Науковими консультантами цієї вищої кваліфікаційної роботи, крім професора М.О. Торсуєва, були також заслужений діяч науки РРФСР, дійсний член АМН СРСР, доктор медичних наук, професор, фундатор великої педіатричної школи Олександр Федорович Тур (1894—1974; у 1969 р. завідувач кафедри госпітальної педіатрії Ленінградського педіатричного медичного інституту, тепер — Санкт-Петербурзький державний педіатричний медичний університет) (рис. 8) та доктор медичних наук, професор Віктор Романович Сорока (1930—2002; у 1969 р. працював на кафедрі біологічної хімії Донецького медичного інституту імені О.М. Горького) (рис. 9).

Офіційними опонентами на захисті виступили доктор медичних наук, професор Михайло Васильович Борзов (1899—1983; у 1969 р. завідувач кафедри шкірних і венеричних хвороб Одеського медичного інституту ім. М.І. Пирогова, тепер — Одеський національний медичний університет), доктор медичних наук, професор В'ячеслав Олександрович Таболін (1926—2007; у 1969 р. завідувач кафедри госпітальної педіатрії

2-го Московського державного медичного інституту) та доктор медичних наук, професор Володимир Миколайович Окунев (1923—2005; у 1969 р. працював на кафедрі біологічної хімії Донецького медичного інституту імені О.М. Горького). Додатковий відгук на дисертацію надала кафедра шкірних і венеричних хвороб Воронежського державного медичного інституту. 29 травня 1970 р. рішенням ВАК СРСР Л.М. Гольдштейну було присуджено вчений ступінь доктора медичних наук.

Із серпня 1971 р. до 1 червня 1986 р. Л.М. Гольдштейн очолював кафедру шкірних і венеричних хвороб Івано-Франківського державного медичного інституту. 10 січня 1973 р. затверджений ВАК при Міністерстві вищої і спеціальної освіти СРСР у вченому званні професора. З 1 вересня 1986 р. до 1 липня 1987 р. працював на 0,5 ставки на посаді професора-консультанта кафедри. Пізніше і аж до 2004 р. мав приватну ліцензовану медичну практику. Близько 15 років очолював Івано-Франківське обласне наукове товариство дерматовенерологів, більше 10 років був позаштатним обласним дерматовенерологом. Тут варто зазначити, що професор Л.М. Гольдштейн володів гіпнозом і продуктивно використовував це у своїй повсякденній медичній практиці.

Працюючи на Прикарпатті як керівник кафедри, науковець і організатор дерматовенерологічної допомоги в регіоні, Л.М. Гольдштейн не тільки зберіг кращі традиції прикарпатської дерматовенерологічної школи, а й примножив їх. Було продовжено розпочату у 1961—1971 рр. доктором медичних наук, професором Арном Рафаїловичем Шифріним (1901—1992?) роботу з вивчення мікроелементів та металоферментів у патогенезі хвороб шкіри, професійних дерматозів у краї і збережено притаманну кафедрі атмосферу творчої співпраці кафедри і базового дерматовенерологічного диспансеру.

Клінічні обходи завідувача кафедри, в яких брали участь головний лікар, його заступник, ординатори та лікарі-інтерни диспансеру, були фаховою школою. До обходу лікарі готувалися як до екзамену. Під час обходу панувала доброзичлива творча аура. Головною діючою особою був лікуючий лікар, який доповідав про стан хворого, результати проведених досліджень, встановлений ним діагноз і план подальшого лікування. Завідувач кафедри здійснював диференційну діагностику і після колективного обговорення вносив свої корективи (рис. 10). При цьому позиція лікуючого лікаря цінувалася завжди.

У цей час велася активна науково-дослідна робота. Асистент В.А. Чипіженко й аспірант

Рис. 8. Олександр Федорович Тур (1894—1974)

Рис. 9. Віктор Романович Сорока (1930—2002)

Рис. 10. Л.М. Гольдштейн під час огляду хворого. Ліворуч від нього сидить головний лікар Бурштинського райшкірвендиспансеру Михайло Іванович Сопільняк (1931—1998), праворуч стоїть головний лікар Івано-Франківського облшкірвендиспансеру Віктор Тихонович Голубовський (1927—1991)

Рис. 11. Леонід Михайлович Гольдштейн та Юрій Костянтинович Скрипкін (1929—2016)

Рис. 12. Борис Тихонович Глухенький (1925—2015)

Рис. 13. Володимир Григорович Коляденко (1935—2013)

Рис. 14. Іван Іванович Мавров (1936—2009)

Рис. 15. Валерій Павлович Федотов (1939—2018)

В.Г. Чмут захистили кандидатські дисертації, у науковій пресі було опубліковано чотири монографії та понад 200 наукових праць різного формату. З доповідями на засіданнях обласного товариства і на конференціях виступали не тільки працівники кафедри, а й запрошені авторитетні дерматовенерологи. Це (далі вказані вчений ступінь і наукове звання, чинні на період з 1972 до 1985 р.): з Москви — доктор медичних наук, професор, член-кореспондент АМН СРСР Юрій Костянтинович Скрипкін (1929—2016) (рис. 11); з Києва — доктори медичних наук, професори Борис Тихонович Глухенький (1925—2015) (рис. 12), Володимир Григорович Коляденко (1935—2013) (рис. 13); з Харкова — доктор медичних наук, професор Іван Іванович Мавров (1936—2009) (рис. 14); з Донецька — доктор медичних наук, професор Микола Олександрович Торсуєв (1902—1978); із Запоріжжя — доктор медичних наук, доцент Валерій Павлович Федотов (1939—2018) (рис. 15); з Тернополя — доктор медичних наук, професор Ніна Іванівна Тумашова (1922—2006) (рис. 16).

За часів роботи професора Л.М. Гольдштейна очільником кафедри особливу увагу приділяли демонстрації хворих з рідкісними дерматозами з подальшою публікацією матеріалів у медичних виданнях. Було започатковано проведення спільних засідань товариств дерматовенерологів, акушерів-гінекологів, урологів, ендокринологів, онкологів, інфекціоністів та лікарів-лаборантів, де обговорювали комплексні заходи, спрямовані на зниження рівня захворюваності на інфекційні та паразитарні хвороби шкіри та хвороби, що передаються статевим шляхом, удосконалення діагностики та раннє виявлення пухлин шкіри. Провідною науковою тематикою кафедри були професійні та алергійні дерматози. Базою для їхнього дослідження стали великі прикарпатські підприємства: виробниче об'єднання «Хлорвініл» (м. Калуш), заводи «ТОС», «Позитрон», арматурний та цементно-шиферний (Івано-Франківськ), «Нафтобурмаш» (Калуш), «Надвірнянський нафтопереробний». Результати досліджень обговорювали на науково-практичних конференціях, розробляли і впроваджували на практиці відповідні організаційно-профілактичні заходи, детально вивчали їхню ефективність. Науково-практичні розробки було викладено у 6 авторських свідоцтвах, 15 раціоналізаторських пропозиціях та в 5 інформаційних листах. Будучи не тільки прекрасним лікарем, а й надзвичайно ерудованою і всебічно розвинутою людиною, Л.М. Гольдштейн створював навколо себе по-справжньому творчу атмосферу, яка сприяла індивідуальному

Рис. 16. Ніна Іванівна
Тумашова (1922—2006)

фаховому розвитку членів очолюваної ним кафедри.

Леоніду Михайловичу була притаманна глибинна повага до гідності людини. І це стосувалося всіх — колег по роботі (незалежно від посади), пацієнтів і студентів. Студенти любили свого професора, з особливою симпатією сприймали його прості (тобто доступні щодо способу викладу), проникнуті тонким і дотепним гумором лекції. Як викладач вишу Л.М. Гольдштейн був досить вимогливим, однак ніколи не принижував студентів, як не принижував нікого, з ким доводилось працювати, кого — лікувати чи навчати.

Життя Леоніда Михайловича проходило у складних умовах. Він пережив тяжкі тоталітарні часи (сталінський, хрущовський, брежневський), трагічні за своїми наслідками для людей кризові пострадянські 90-ті роки, коли втрачалися зв'язки між людьми і поколіннями, а багато близьких і знайомих опинялися за межами країни. Професор Л.М. Гольдштейн нікуди не поїхав, залишився вдома. Це був його свідомий вибір, який він прийняв у всій його суперечливій повноті. І продовжував спілкуватися з тими зі своїх колег, хто емігрував. Звичайно, кожен сприймав свій від'їзд з країни по-своєму. Але не може залишити байдужим наступний щирий і відвертий лист з США, якого Л.М. Гольдштейн одержав від свого колеги по роботі в Донецькому медінституті і співавтора деяких робіт, чільного представника донецької дерматологічної школи, доктора медичних наук, професора Михайла Наумовича Бухаровича (1919—2001) (рис. 17), якому, до речі, в 1976 р. проф. М.О. Торсуєв передав свою кафедру.

У цьому листі читаємо:

«Нью-Йорк, 10 квітня 1998 р.

Пишу напередодні великого свята Пасхи. Воно не лише релігійне, а й національне — свято виходу з неволі. <...> Дуже радів Вашому листу. Він мене зігрів, багато думав про нашу спільну працю, про

Рис. 17. М.Н. Бухарович (сидить ліворуч), О.М. Гольдштейн, М.О. Торсуєв та ректор Донецького медінституту Г.П. Кондратенко (сидить праворуч) на урочистостях з нагоди 70-річчя від дня народження М.О. Торсуєва

приємну співдружність. Ми завжди розуміли один одного, зазвичай мали подібну думку про ситуації, з якими стикалися, переважно наші діагнози і рекомендації з лікування збігалися. <...> Мій настрій пов'язаний з певними обставинами — моє здоров'я. <...> Мріяв працювати до останнього дня життя. Справа не в матеріальному аспекті. Адже Ви знаєте, що я дуже любив свою роботу (у мене трудовий стаж 53 роки). І зараз міг би консультувати хворих, навчати студентів, займатися наукою. <...> Іноді думаю, що доля Миколи Олександровича <Торсуєва> була щасливою у цьому сенсі, що він працював до останнього дня свого життя, сидячи за столом, займався любимою ним роботою. Відчув недобре, ліг на ліжку і назавжди заплющив очі [4]. <...>

Я завжди захоплювався Вашими здібностями, Вашою інтелектуальністю, Вашими знаннями. Перекоаний, що Ви є не тільки найкращим дерматологом міста, а й одним із кращих в Україні, користуєтесь повагою пацієнтів, а написана Вами книга є дуже корисною, цікавою. <...> Адже вона написана на основі Вашого великого клінічного досвіду. Ви добре писали не лише з проблем медицини, а й «життя». <...>» [3].

Наукова спадщина професора Л.М. Гольдштейна, систематизована у виданому 2011 р. його біобібліографічному покажчику [3], налічує 200 позицій, що охоплюють професійну діяльність лікаря і вченого з 1957 до 2004 р. Сюди належать, зокрема, книги «Аллергические зудящие дерматозы» (Київ: «Здоров'я», 1973. 132 с.; у співавторстві з М.О. Торсуєвим, І.Б. Вейнеровим та М.Н. Бухаровичем), «Методы и методики обследования больных кожными и венерическими заболеваниями» (Київ: «Здоров'я», 1987. 112 с.;

у співавторстві з В.Є. Ткачем; друге україномовне видання, перероб. і доп., обсягом 144 с., у співавторстві з В.Є. Ткачем та В.О. Фіщук, побачило світ в Івано-Франківському видавництві «Нова зоря» у 2004 р.). Статті Л.М. Гольдштейна друкувалися у журналах «Вестник дерматологии и венерологии», «Педиатрия», «Вопросы охраны материнства», «Советская медицина», «Здравоохранение РСФСР» (усі — Москва, РФ), «Врачебное дело» (Харків), «Педиатрия, акушерство і гінекологія» (Київ), «Медицинский журнал Узбекистана» (Ташкент), а також у наукових збірниках з проблем дерматології і венерології, які виходили в Україні (у Києві, Харкові, Львові, Дніпропетровську (тепер — Дніпро), Донецьку, Краматорську, Жданові (тепер — Маріуполь), Івано-Франківську), у Російській Федерації (в Москві, Ленінграді (тепер — Санкт-Петербург),

Волгограді, Ростові-на-Дону, Сочі, Горькому (тепер — Нижній Новгород), Курську), в Туркменії (в Ашхабаді), в Угорщині (в Будапешті).

Крім власне науково-дослідних праць, до творчої спадщини Л.М. Гольдштейна входять також науково-популярні тексти («з життя», як їх назвав М.Н. Бухарович), адресовані широкому читацькому загалу (наприклад, видана 1991 р. у київському видавництві «Здоров'я» брошура «Поговоримо серйозно (Із записок дерматовенеролога)»).

Леонід Михайлович Гольдштейн був фахівцем, для якого лікарська практика і медична наука були не лише професійною роботою, а й по-справжньому культуротворчою (у ціннісному сенсі цього слова) діяльністю, що ґрунтувалась на цінностях, значущість яких лише зростає з плином історичного часу.

Список літератури

1. Гольдштейн Л.М. Материалы к учению об аллергических зудящих дерматозах: автореф. дис. ...д. мед. н.— Донецк, 1969.— 42 с.
2. Гольдштейн Л.М. Профилактика и лечение пиодермитов и масляных фолликулитов на Сталинградском тракторном заводе: автореф. дис. ...к. мед. н.— Сталинград, 1958.— 16 с.
3. Леонід Михайлович Гольдштейн (1919–2005): біобібліо-

графічний покажчик / Упор. В.Б. Бахталовський, О.Д. Бокова, І.В. Козлик, В.Є. Ткач, В.О. Фіщук; відпов. ред. І.В. Козлик. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2011.— 153 с.

4. Торсуев Н.А. Очерк / Под общ. ред. В.А. Гребенникова и К.К. Харабаджахова; авторский коллектив: М.Н. Бухарович, В.А. Гребенников, К.К. Харабаджахов, Н.Н. Торсуева, А.Б. Худолеева.— Ростов на Дону: Кн. изд-во, 1986.— 64 с.

Дані про авторів:

Ткач Василь Євтихійович, к. мед. н., доц. кафедри дерматології та венерології Івано-Франківського національного медичного університету
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Г. Крука, 7/1
E-mail: dermatology@ifnmu.edu.ua

Александрок Олександр Дмитрович, к. мед. н., доц., зав. кафедри дерматології та венерології Івано-Франківського національного медичного університету

Козлик Ігор Володимирович, д. філол. н., проф., зав. кафедри світової літератури і порівняльного літературознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Бахталовський Василь Богданович, лікар-дерматовенеролог ТЗОВ «Асклепій», Івано-Франківськ